

JOURNALNR:

2010 4131

SLUTRAPPORT – Förstudie

Ädelfiskpassage i Ålängsån vid Ängelsfors

Sammanfattning

Syftet med förstudien är att ta fram ett underlag för hur man öppnar upp vandringshindren i Ålängsåsån och skapar en långsiktig biologiskt hållbar lösning för öringbeståndets fortlevnad. Detta medför även en ökad turisttillströmning och därmed även möjligheterna till nyföretagande i trakten samt i övrigt ett bidrag till att förstärka en attraktiv bygd.

Målet med förstudien är att på ett ekonomiskt optimalt sätt med markägares, intressenters och myndighetens godkännande ta fram genomförande-, tids- och finansieringsplan/kostnadskalkyl.

Projektet har kommit till ett resultat om en serie förslag på åtgärder som har godkänts av kulturmiljöenheten på länsstyrelsen Dalarna och Engelsfors samfällighet. Av de tre vandringshindren har fokus varit på de två nedströmsliggande där en kostnadsbedömning för föreslagna åtgärder ligger omkring 400 000 kr exkl. moms

I ett slutskede har projektet blivit uppmärksammat på en byggnadsplan fastställd av länsstyrelsen i Kopparbergs län (numera Dalarnas län) 1977, vilken försvårar genomförandet av de insatser som projektägaren under projektet kommit fram till.

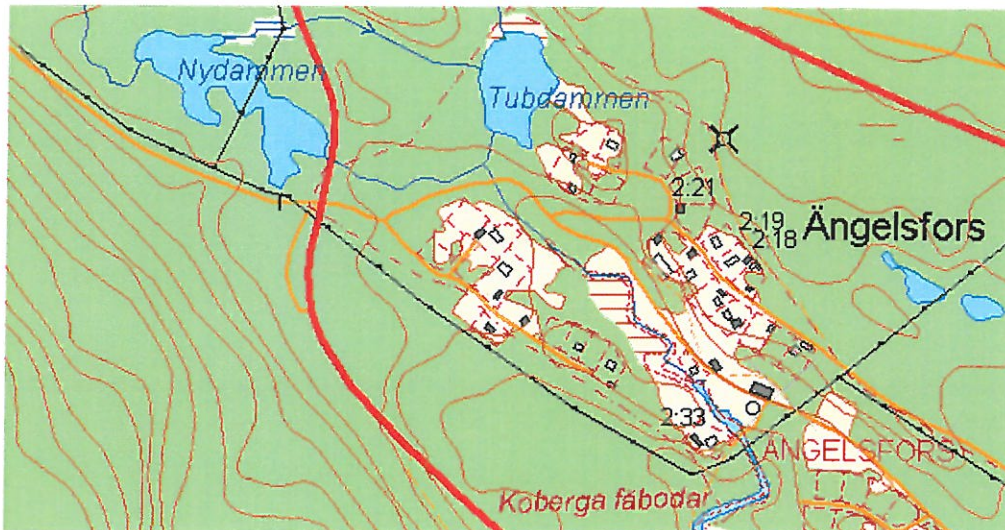
Därtill har likaså i slutskedet av projektet man från miljösidan på Länsstyrelsen i Dalarnas län framfört synpunkten att man i ett första skede bör begränsa nedan planerade insatser till att undanröja det nedersta vandringshindret för att se vilken effekt det får på antalet uppstigande leköringar och deras reproduktion upp till andra vandringshindret.

Inledning

Bakgrund

För att möjliggöra goda förutsättningar för utveckling av ett naturligt öringbestånd och för att öka attraktionskraften för fisket i Hedemora kommuns norra del behöver föryngringsplatser för i första hand öring anläggas i Ålängsås vid Ängelsfors.

Lekbottnar har iordningställt av Husby norra fiskevårdsområdesförening (HNFVOF) under 2008 längst ner i ån före mynningen i Kalven som är en vik av sjön Fullen, nedströms kvarndammen vid Ålängsås.

I Ängelsfors tre vandringshinder i form av dammar med fall, vilka omöjliggör för lekande fiskar att ta sig vidare upp i tillrinningsområdena, se karta ovan. Detta är en brist som måste avhjälpas om möjligheterna till ett. Ett undanröjande av dessa hinder förväntas utveckla det naturliga öringbeståndet.

Med bra lekmöjligheter för öringen kommer i första hand sjöarna Edsken och Fullen att erhålla en ökad attraktionskraft för såväl bofasta som hitresta fritidsfiskare och naturälskare genom ett större naturligt bestånd av öring.

En framtida utveckling i Ängelsfors och Edsken med omnejd med en ökad fisketurism kan vara uthyrning av övernattningsmöjligheter, båtuthyrning, fiskeguidning, ökad fiskekortsförsäljning och andra turisttjänster. En kortare förberedande studie har genomförts av Allumite Konsult AB i samarbete med Nedre Dalälvsamarbetet, NeDa inom ramen för NeDa:s fiskevårdsprojekt med stöd från Leader+ Nedre Dalälven. De i föreliggande projektplan åsyftade insatserna går helt i linje med de rekommendationer som finns i NeDa:s Övergripande fiskevårdsplan för Nedre Dalälven. Fiskevårdsplanen togs fram inom ovan nämnda projekt med stöd från Leader+. Förstudien ligger också i linje med biosfärbetets syften om social och ekonomiskt hållbar utveckling.

Syfte

Projektet kommer vid ett genomförande att kunna bidra till en utveckling av såväl befintligt som nytt företagandet i regionen. Attraktionskraften för turism i området kommer att öka. Dessutom kommer satsningen att bidra till en förbättrad hållbar biologisk utveckling.

Mål

Förstudien ska ta fram ett förslag på hur man på ett ekonomiskt optimalt sätt med myndigheters godkännande öppnar upp vandringshindren och skapar en långsiktig lösning för öringbeståndets utveckling.

Slutrapport

Slutrapporten, som redovisas till länsstyrelse, ska innehålla;

- Sammanfattning av intressenters syn på ett genomförande av projektet.
- Tekniskt underlag för ett genomförande av utpekat alternativ.
- Ekonomiskt behov samt förslag till finansiering för att realisera projektet.
- Förslag till en tidplan för ett genomförande.
- Ekonomisk slutredovisning av projektet

Tidsperiod

Projektet genomfördes 2010-2011

Projektorganisation

HNFVOF har varit projektägare med ordförande som kontaktperson och ansvarig inför HNFVOFs styrelse. Projektet har bedrivits med en projektledare på konsultbasis, Kalle Hedin NEDA, Där till har expertkonsultation upphandlats såsom Böril Jonsson, Allumitekonsult samt Anders Bruks, Vattenbruks. Övrigt arbete har genomförts av resurser förmedlade över HNFVOF.

Projektet har haft en styrgrupp bestående av:

Ralf Roos, Ordf. kontaktperson HNFVOF

Anders Lindström, HNFVOF

Leif Nellfors, HNFVOF

Bo Alvarsson, Engelsfors samfällighetsförening

Jan Andersson, Engelsfors samfällighetsförening

Erik Blomqvist, Sveaskog

Adj. Kalle Hedin, NeDa

Adj. Böril Jonsson, Allumite Konsult AB

Adj. sekreterare, Henrik Axelsson LRF

Resultat

Genomförda aktiviteter

- **Styrgruppsmöten**

6 styrgruppsmöten har hållits

- **Studieresa**

Den 22 september 2010 arrangerade HNFVOF en studieresa till södra Hälsingland för att inspireras och se på åtgärder för biologisk återställning liknande dem som kan bli aktuella i Ålängsån vid Engelsfors. Fiskevårdsansvarig Jan Lundstedt från Söderhamns kommun guidade på ett mycket föredömligt sätt. Med på resan var representanter från Husby norra FVOF, angränsande Husby - Hedemora Fvo, boende i Engelsfors och Böril Jonsson.

- **Informationsmöte Engelsfors samfällighet**

14 september 2010 hölls ett informationsmöte med 24 deltagare, huvudsakligen boende i Engelsfors.

Mötet inleddes med att ordföranden Ralf Roos i Husby Norra Fiskevårdsrådetsförening hälsade välkommen. Han gav en kort inblick i fiskevårdsföreningens verksamhet samt informerade om den förstudie som ska utröna möjligheterna, både ekonomiskt och praktiskt, för öring att passera de tre vandringshindren i Ångelsfors för lekande fisk att ta sig uppströms.

Därefter gav Böril Jonsson Allumite Konsult AB en beskrivning av de vattenhinder som finns och ett förslag till omlöp/ny passage för fisken. Börils information/förslag finns som fristående rapport "Ålängsån i Ångelsforsbitopvårdsprojekt en förstudie 2010-09-14".

Frågor och diskussioner förekom under hela informationen och på frågan om hur närvarande Engelsforsbor tyckte om projektet förekom enbart positiva reaktioner. Engelsfors samfällighetsförening beslutade att ta upp frågan på ett medlemsmöte och ge ett officiellt svar om hur man tycker om genomförandet, se avsnitt intressenters syn på projektet.

Ett stort tack till Engelsfors samfällighetsförening som bjöd på fika.

- **Bäverinventering**

En inventering av bäverförekomsten har gjorts i Ålängsån och i vattendragen som ansluter till Ålängsån. Bäverhyddor finns både nedanför och ovanför Ålängsån. Bäverdammarna kan medföra vandringshinder och oönskad uppdämning av ån. De närmaste intressenterna fiskevårdsområdet och fastighetsägarsidan har därför anledning vara uppmärksamma på frågan och ha kontakter med jaktlaget i området.

- **Framtagande av förslag på åtgärder**

Under projektets gång har ett antal platsbesök vid vandringshindren i Engelsfors genomförts av representanter från HNFVOF, anlitate expertkonsulter, myndigheter och kontaktade media. Förslagen har bearbetats och förändrats löpande under projektets gång.

Förslag på åtgärder och kostnadsbedömning

Sammanfattande förslag på åtgärder och kostnadsbedömning.

Kvarndammen, Bild 1

Förslaget är här en utrivning av damm. Den gamla bron kan eventuellt behållas beroende på skick, alternativt anläggande av ny bro. En fors (överlöp) skapas genom iläggning av material i olika storlekar, främst natursten. Fallhöjden sprids ut längs ca 60m och designas genom små fall och höljer samt vattenspeglar.

Åtgärden innebär minskade skötsel och underhållskostnader relaterade till bropassagen. Kostnad för utrivning av damm beräknas till omkring 150 000 kr exkl. moms. Till detta tillkommer ev. kostnad för ny bro. Åtgärden behöver dessutom anpassas till den högspänningsledning som här passerar ån.

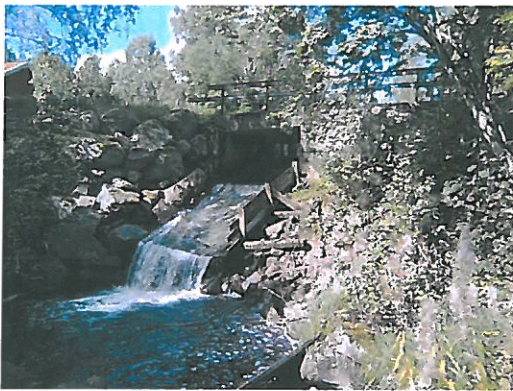

Bild 1. Vandringshinder vid Kvarndammen

Smedjedammen Bild 2

Förslaget är en uppbyggnad av befintlig åbotten med början ca 35 m nedströms smedjedammen samt borttagning av dammens övre träkonstruktion. Fallet ersätts med en fors med små fall och höljer.

Detta i enlighet med tillstånd från kulturmiljöenheten länsstyrelsen Dalarna
Åtgärden innebär en minskad påfrestning på fornlämningen vad gäller erosion och frostsprängning mm.

Uppskattad kostnad för iordningställande av fiskväg är 140 000 kr exkl. moms

Bild 2 Bildmontage över åtgärd vid Smedjedammen

Tubdammen

Vallen lagas och åsträckan (Örlaxbäcken) ned till Smedjedammen ställs i ordning för att möjliggöra bästa fiskpassagekapacitet. Härigenom kan det övre loppet från Nydammen till Tubdammen (gul pil på karta) nyttjas som fiskvandningsled efter att ny vägtrumma läggs under riksväg 270. Åtgärden vid tubdammen erbjuder även möjlighet till nya promenadstråk.

Kostnadsbedömning uppgår till 50 000 kr exkl. moms

Total kostnad för de två nedre hindren uppgår till 340 000 kr + moms samt upphandling av tjänst 60 000 kr + moms.

Vägdammen/nydammen Bild 3

Åtgärder vid detta vandringshinder åligger trafikverket om fisk har möjlighet att vandra fram till detta hinder vilket ju är syftet med de ovanstående åtgärderna.

Detta innebär nya vägtrummor under riksväg 270 samt en höjning av Nydammen för att åstadkomma ett större vattenflöde in till Tubdammen.

Kostnadsbedömning uppgår till 700 000 - 1 000 000 kr

Intressenters syn på projektet

- **Sveaskog**

HNFVOF har informerat fiskeansvarig på Sveaskog som inte har haft något att invända mot projektet.

- **Engelsfors Samfällighet**

Vid samfällighetens årsmöte i juli 2011 presenterades förslagen på fiskpassager varefter en omröstning hölls. Utfallet blev ett godkännande av förslagen med röstsiffrorna 30 för och 7 emot. Vid mötet framkom övervägande positiva reaktioner även om andra synpunkter om att behålla ån i befintligt skick lyftes.

- **Kulturmiljöenhet länsstyrelsen**

Det andra hindret, Smedjedammen, ligger inom ett fornlämningsområde och har därav särskilda regler för ingrepp. Diskussionen inleddes redan under 2008 genom att kulturmiljöenheten gjorde platsbesök i Engelsfors.

En ansökan om iordningställande av ädelfiskpassage har behandlats av kulturmyndigheten som har godkänt en utfyllnad av den stensättning som utgör fiskvandringshindret. Tillstånd gäller till och med 2012-05-10.

- **Fiskevårdsenhet länsstyrelsen Dalarna**

Miljösidan, inkl fiskevårdsexpertis, på Länsstyrelsen Dalarna träffade delar av projektledningen den 1 september 2011, alltså i projektets slutskede. Man förordade att man i ett första skede begränsar ovan planerade insatser till att undanröja det nedersta vandringshindret för att se vilken effekt det får på antalet uppstigande leköringar och deras reproduktion upp till andra vandringshindret. Man uttalade att reproduktionsmöjligheterna vid en första anblick såg bra ut på sträckan mellan nedresta och näst nedersta vandringshindret.

Byggnadsplan för Ängelsfors

Delar av projektledningen träffade företrädare för Bygg- och miljönämnden i Hedemora kommun den 1 september, varvid framkom på en byggnadsplan fastställd av länsstyrelsen i Kopparbergs län (numera Dalarnas län) 1977, vilken försvårar genomförandet av de insatser som projektägaren under projektet kommit fram till.

Två huvudalternativ för att komma vidare med hänsyn byggnadsplanen föreligger.

Det ena är att omprövning av planen sker vad avser det nedersta vandringshindret.

Det andra är att ägaren, fastighetsägareföreningen, begär en utrivning av hindret, vilket enligt de uppgifter som framkom vid mötet den 1 september tar över bestämmelserna i byggnadsplanen om motiv för det föreligger. Då dammen börjar bli dålig kan sådant motiv anföras. Närvarande ordförande för fastighetsägareföreningen, vilken förening även har det ekonomiska ansvaret för dammen, såg från sin sida det positivt om en utrivning kan ske. Ordföranden har att ta upp frågan i föreningen.

Kostnader för ett bantat åtgärdsprogram

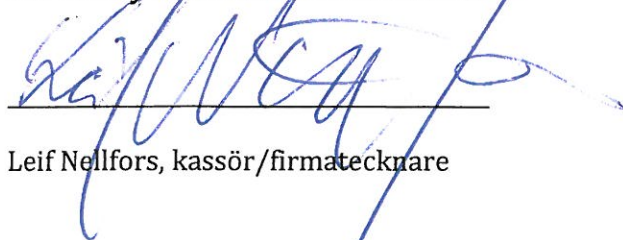
Kostnaderna som koncentreras till att få bort nederst vandringshindret, vilket får anses vara realistisk efter mötet den 1 september, kan beräknas till storleksordningen 150 000 kr

Fortsättning efter projektslut

Närmast efter projektslut handlar det om att undersöka de två alternativen ovan, omprövning av byggnadsplanen för att åtgärda nedersta vandringshindret eller möjligheterna till utrivning av nedersta vandringshindret.

De närmaste intressenterna i frågan, fastighetsägareföreningen och Husby norra fiskevårdsområde fortsätter varför sig och tillsammans driva frågan till en bra lösning.

För Husby Norra fiskevårdsområde

Leif Nellfors, kassör/firmatecknare

Utfall i projektet "Förstudie ädelfiskpassage" nr 2010 4131

Förskott	57 750 kr		
Löner	0 kr		
Indir. kostnader	0 kr		
Övriga kostnader	164 303 kr	varav	5 540 studieresa 158 491 konsultkostnader 272 experthjälp
LAG-stöd	49 291 kr		
Utbet från Lst	30 128 kr		
Ideellt arbete	162 941 kr		